

بانک اطلاعات

نمایش‌های سنتی و آئینی

شهرستان گاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

لاله تقیان

پروشکاه علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی

نمایش‌های سنتی و آئینی در تمامی جوامع جهان ارزش و اعتباری ویژه دارند، چراکه این سنن زیربنای فرهنگ، آداب و اعتقادات ملت‌ها را در طول تاریخ با خود حمل می‌کنند. بنابراین شناخت و حفظ آنها به مفهوم شناخت هویت و فرهنگ و انتقال به نسل‌های دیگر است.

در ایران متأسفانه هنوز تمامی آثار نمایشی که جنبه سنتی، آئینی، یا بومی و محلی دارند شناخته نیستند و منابع موجود درباره آثار شناخته شده نیز به صورت پراکنده وجود دارد، یعنی بیشتر در اختیار افراد خاص است که به صورت غیرنی در منازل نگاهداری می‌شود و با هر حادثه‌ای احتمال نابودی آنها نیز می‌رود. تعدادی نیز در مراکز گوناگون حفظ اسناد و مدارک حفاظت می‌شود، بی‌آنکه مورد ارزیابی یا پژوهش علمی قرار گیرد. تردیدی نیست که با تصور چنین موقعیتی امکان دستیابی پژوهشگران و کارشناسان برای ارزیابی و تحقیق درباره نمایش‌های سنتی و آئینی و سپس تعیین کاربردها و نیازهای آنها غیرممکن خواهد بود. شاید به همین دلیل نیز هنوز هیچ تشکیلاتی در کشور فهرست جامعی از انواع این گونه نمایش‌ها، مشخصات یا منابع مربوط به آنها را یکجا گردآوری نکرده است. همچنین اسناد و

مدارک موجود دربارهٔ این آثار نیز براساس دیدگاه و خط مشی روشنی مورد توجه قرار نگرفته است. اما علیرغم چنین وضعیتی، چون سنت‌ها با زندگی مردم درآمیخته و میراث و تکیه‌گاه فرهنگی آنان است، بسیاری از این نمایش‌ها به زندگی خود ادامه داده و حیات خود را حفظ کرده است. اما مسلم می‌دانیم که این کافی نیست و باید این آثار از دیدگاه علمی و آموزشی نیز مورد توجه جدی قرار گیرد؛ به درستی شناخته شود و اگر چنانچه حشو و زوایدی دارد پالوده شود و یا کمبودهای آن برطرف گردد، معیارهای درست آن تدوین گردد و با روش‌های علمی به لحاظ چگونگی اجرا و مفاهیم اعتقادی و نمادین شناخته شود. ازینروست که این گنجینهٔ گرانبها چنانچه مورد حمایت‌های جدی مسئولان و پژوهشگران قرار نگیرد، بخشی از میراث فرهنگی خود را از دست خواهیم داد. همینطور می‌دانیم که اسناد و مدارک در زمینهٔ نمایش‌های سنتی و آئینی عمدتاً در نزد کسانی است که به اجرای این آثار می‌پردازند و آنها را در خانه‌های خود نگاهداری می‌کنند، که به این ترتیب امکان دستیابی به آنها برای پژوهشگران بسیار مشکل و یا دور از دسترس است.

ازینرو بخش پژوهش‌های تئاتری مرکز هنرهای نمایشی برآنست که مسئولیت گردآوری اسناد و مدارک، تصحیح و در نهایت تهیه فهرست جامع و پژوهش در اینگونه نمایش را به طور جدی دنبال کند. به این منظور به عنوان نخستین گام جدی در این زمینه طرح «بانک اطلاعات نمایش‌های سنتی و آئینی» تهیه و تصویب شده و کار خود را آغاز کرده است.

اهداف عمدهٔ این طرح همانطور که ذکر شد تهیه فهرست جامع نمایش‌های سنتی و آئینی، گردآوری منابع موجود، تحقیق و پژوهش از دیدگاه‌های مختلف علمی و آموزشی و تعیین معیارهای علمی و عملی این نمایش‌ها است، تا بدین ترتیب امکان تدارک گروه‌های نمونه نیز فراهم آید.

نخستین مرحلهٔ این طرح ثبت اسناد و مدارک مربوط به نمایش‌های سنتی و

آئینی در سراسر کشور است. بر این اساس از تمامی دارندگان اسناد و مدارک در زمینه اینگونه نمایش‌ها و یا سنن و مراسم محلی که جنبه نمایشی دارند (اعم از اشخاص، ارگانها، نهادها و هرگونه تشکیلات دیگر) دعوت می‌کنیم که اسناد خود را در این بانک اطلاعات به ثبت برسانند و کد مخصوص ثبت آن را دریافت دارند. اسناد موردنظر عبارتند از: نسخه‌های تعزیه، متون نمایشی، شرح حال و بیوگرافی هنرمندان، گفتگو با هنرمندان (نوار ضبط شده)، عکس، پوستر، بروشور، فیلم، نوار ویدئو، نوار صدا (به ویژه در مورد موسیقی و یا همخوانی مربوط به آئین‌ها)، وسایل نمایشی، کتاب، مقاله و ...

شایان ذکر است که بانک اطلاعات نمایش‌های سنتی و آئینی در این مرحله اصل اسناد را تنها برای تثبیت و فهرست‌نویسی آن مورد توجه قرار می‌دهد و اصل سند نزد صاحب آن باقی خواهد ماند.

در مراحل بعدی اسناد و مدارک بانک اطلاعات مزبور طبقه‌بندی شده و اعتبار آنها توسط کارشناسان مورد ارزیابی قرار خواهد گرفت و در صورت لزوم جهت تصحیح یا مرمت در اختیار خبرگان قرار خواهد گرفت.

بانک اطلاعات نمایش‌های سنتی و آئینی پس از مراحل اولیه، با توافق صاحبان اسناد، آنها را در اختیار پژوهشگران نیز قرار خواهد داد. پژوهش‌های یاد شده نیز چاپ و منتشر خواهند شد تا سطح وسیع‌تری از علاقه‌مندان امکان ارتباط علمی با آثار سنتی و آئینی را به دست آورند.

نکته مهم دیگری که باید دست‌اندرکاران نمایش‌های سنتی، مجموعه‌داران و پژوهشگران مورد توجه قرار دهند اینست که مرکز آسیا و اقیانوسیه سازمان علمی و فرهنگی یونسکو که در کشور ژاپن مستقر است اخیراً اقدام مهمی در این زمینه انجام داده است، بدین معنا که طرح بانک اطلاعات نمایش‌های سنتی و بومی آسیا

و اقیانوسیه را تدارک دیده است. در این بانک اطلاعات تمامی کشورهای آسیائی عضو یونسکو مشارکت دارند، و این بانک موظف شده است تا تمامی اطلاعات درباره نمایش‌های سنتی و آئینی و محلی کشورهای آسیائی را که بخشی از میراث فرهنگی منطقه محسوب می‌شوند گردآوری کند و اطلاعات به دست آمده را میان کشورهای عضو مبادله کند؛ همچنین وظیفه معرفی این نوع نمایش‌ها به دیگر کشورهای جهان نیز به عهده این بانک اطلاعات خواهد بود.

می‌دانیم که اینگونه نمایش‌ها در کشور ما به لحاظ تنوع و تعدد و مفاهیم اعتقادی و هنری بسیار غنی است. و به همین دلیل گردآوری و معرفی آنها در چنین موقعیتی یک حرکت ملی محسوب می‌شود که می‌تواند هم بر گستردگی و غنای فرهنگی کشور بیفزاید و هم دیگر ملت‌ها را با این گنجینه فرهنگی و ملی آشنا سازد. بنابراین ضرورت وجود بانک اطلاعات نمایش‌های آئینی و سنتی و تهیه فهرست جامع این نمایش‌ها در حال حاضر بیش از هر زمان دیگری احساس می‌شود. و بخش پژوهش مرکز هنرهای نمایشی می‌کوشد ضمن غنی ساختن بانک اطلاعات مزبور، هم پیشینیان پژوهشگران کشور باشد و هم این بخش از فرهنگ ملی را که میراث گذشتگان است به نسل‌های بعد انتقال دهد و هم آنها را در سطح بین‌المللی به جهانیان شناساند. ازینروست که بار دیگر تاکید داریم بر اینکه دارندگان اسناد و مدارک و اطلاعات، در این زمینه در این حرکت ملی ما را یاری کنند.